

USAVRŠAVANJE PRAVOSUDNIH DUŽNOSNICA I DUŽNOSNIKA KOJI RADE NA PREDMETIMA RODNO UVJETOVANOG NASILJA NAD ŽENAMA I NASILJA U OBITELJI

Pregledni znanstveni rad

UDK 343.22:347.96-055.1/.3(497.5)

342.722:347.96-055.1/.3(497.5)

Primljeno: 29. rujna 2023.

Dr. sc. Antonija Petričušić*

Jedna od mjera Akcijskog plana za provedbu Nacionalnog plana za ravnopravnost spolova za razdoblje do 2024. godine jest revidirati odredbe Zakona o sudovima s ciljem propisivanja posebnih uvjeta za raspoređivanje predmeta nasilja nad ženama i nasilja u obitelji u rad pravosudnim dužnosnicima s obzirom na njihova posebna svojstva, senzibilizaciju i sklonost za rad na takvoj vrsti predmeta te redovito stručno usavršavanje iz tog područja. Nedavna dopuna i izmjena Zakona o sudovima propisala je obvezu predsjednika sudova da godišnjim rasporedom poslova rasporede u rad predmete nasilja u obitelji sutkinjama i sucima koji imaju izražen osjećaj i sklonost za rad na predmetima te vrste, uz obvezu redovitog pohađanja stručnog usavršavanja iz tog područja. Ministru pravosuđa i uprave tom je zakonskom izmjenom dana pak ovlast da pravilnikom propiše program i način održavanja stručnog usavršavanja iz područja rada na predmetima nasilja nad ženama i nasilja u obitelji. Ovaj članak uvodno navodi i obrazlaže hrvatsku međunarodnopravnu obvezu koja nalaže stručno usavršavanje svih relevantnih stručnjakinja i stručnjaka koji se bave žrtvama ili počiniteljima svih djela nasilja nad ženama i nasilja u obitelji, zatim donosi pregled recentnih poboljšanja zakonodavnog okvira zaštite od nasilja nad ženama i nasilja u obitelji u Republici Hrvatskoj te konačno predlaže sadržaj programa stručnog usavršavanja iz područja rada na predmetima nasilja nad ženama i nasilja u obitelji.

Ključne riječi: prava žena; rodno uvjetovano nasilje; žrtve nasilja; Istanbulska konvencija; Zakon o sudovima; stručno usavršavanje pravosudnih dužnosnika; postupanje pravosuđa prema žrtvama nasilja nad ženama i nasilja u obitelji

1. UVOD

Osiguravanje pristupa pravosuđu za žrtve nasilja nad ženama i nasilja u obitelji nužan je mehanizam ostvarivanja prava žena. Žrtve takva nasilja često nemaju povjerenje u pravosudne institucije i djelatnike drugih institucija koje bi trebale osnaživati žrtve nasilja (policije, Hrvatskog zavoda za socijalni rad, zdravstvenih ustanova). Nepovjerenje u institucionalni sustav zaštite od nasilja nad ženama i obitelji rezultira i neprijavlivanjem rodno uvjetovanog nasilja. Žrtve nasilja nad ženama i nasilja u obitelji u brojnim su slučajevima, u tijeku postupaka prijave nasilja te u dokaznom postupku, izložene ponižavajućim komentarima službenika tijela kaznenog progona ili policije, a dodatno ih

* Izvanredna profesorica na Katedri za sociologiju, Sveučilište u Zagrebu Pravni fakultet

se viktimizira inzistiranjem na opetovanom suočavanju s počiniteljem, okrivljavanju žrtve te višekratnim ispitivanjima od strane službenika tijela kaznenog progona ili policije. I te činjenice pojačavaju zazor od prijavljivanja nasilja i povećavaju rizik ponovne viktimizacije ili sekundarnih oblika viktimizacije žrtava nasilja.

Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova u svojem posljednjem objavljenom izvješću, za 2022. godinu, u dijelu pod naslovom „Postupanje policije i pravosuđa prema žrtvama nasilja u obitelji“, navodi: „da bi se doista postigla promjena te preokrenuli negativni trendovi, svi bi dionici, a posebice sva stručna tijela koja se bave prevencijom nasilja i resocijalizacijom počinitelja, državno odvjetništvo, pravosuđe, ali i mediji, političari/političarke te posebice obrazovni sustav, svoja postupanja i djelovanja trebali prilagoditi najboljim međunarodnim praksama suzbijanja nasilja prema ženama i nasilja u obitelji“. Prema njezinu mišljenju, „to prvenstveno znači osiguranje učinkovitih ranih preventivnih mehanizama, paralelno i izvan pravosudnog sustava, nultu toleranciju na nasilje, posebice kroz penalnu politiku i pravosuđe, osiguranje kontinuirane i sustavne izobrazbe na svim društvenim razinama, kao i uvođenje redovitih treninga i edukacija, posebice za profesionalce/ke u ovom području te uvođenje dugotrajne i obvezatne resocijalizacije što većeg broja počinitelja.“¹ Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova i u 2021. i u 2022. ponovila je preporuke koje smjeraju unaprijeđenju i povećanju učinkovitosti pravosudnog i zakonodavnog okvira borbe protiv rodno utemeljenog nasilja i posebice protiv femicida. Ona preporuča „uvesti sustavnu i redovnu edukaciju sudaca/kinja i državnih odvjetnika/ca pri Pravosudnoj akademiji isključivo o progona i kažnjavanju slučajeva rodno utemeljenog nasilja“.² Preporuča i ustrojavanja posebnih odjela na svim sudovima i svim državnim odvjetništvima sa specijaliziranim sucima/tkinjama i državnim odvjetnicima/cama samo za obiteljsko i rodno utemeljeno nasilje te posebne odjele pri policiji sa specijaliziranim policijskim kadrom za rodno utemeljeno nasilje i nasilje u obitelji“.³

Povod je ovom prikazu nedavna dopuna i izmjena Zakona o sudovima, koja je propisala posebne uvjete za sutkinje i suce koji rade na predmetima nasilja nad ženama i nasilja u obitelji.⁴ Novela Zakona propisala je, naime, da suci i sutkinje koji će odlučivati o osjetljivoj tematici rodno uvjetovanog nasilja trebaju „imati izražen osjećaj i sklonost za rad na predmetima te vrste uz obvezu redovitog pohađanja stručnog usavršavanja iz ovog područja“. Ne ulazeći u problematiziranje norme, koja ne definira na koji će se način procjenjivati „osjećaj i sklonost za rad na predmetima nasilja nad ženama i nasilja u obitelji“, ovaj članak uvodno navodi i obrazlaže hrvatsku međunarodnopravnu obvezu koja nalaže stručno usavršavanje i usavršavanje na radnom mjestu relevantnih

¹ Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova, Izvješće o radu pravobraniteljice za ravnopravnost spolova za 2022. godinu, https://www.sabor.hr/sites/default/files/uploads/sabor/2023-04-03/151002/IZVJ_PRAVOBRANITELJICA_RAVNOPR_SPOLOVA_2022..pdf, str. 87.

² *Ibid.*, Preporuka broj 2, str. 99.

³ *Ibid.*, Preporuka broj 3, str. 99.

⁴ Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o sudovima (Narodne novine br.). Vidi i Zakon o sudovima (Narodne novine br. 28/13, 33/15, 82/15, 82/16, 67/18, 130/20 – Odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske, 21/22 i 16/23 – Odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske).

stručnjakinja i stručnjaka koji se bave žrtvama ili počiniteljima svih djela nasilja nad ženama i nasilja u obitelji, potom donosi pregled recentnih poboljšanja zakonodavnog okvira zaštite od nasilja nad ženama i nasilja u obitelji u Republici Hrvatskoj te konačno predlaže sadržaj tema koje bi trebalo obuhvatiti stručno usavršavanje iz područja rada na predmetima nasilja nad ženama i nasilja u obitelji kako bi se uspostavio okvir koji će doista omogućiti da sutkinje i suci koji će pohađati usavršavanje budu senzibilizirani za postupanje u predmetima nasilja nad ženama i nasilja u obitelji, a njihova sklonost za rad na takvoj vrsti predmeta osnažena.

2. USAVRŠAVANJE I SENZIBILIZACIJA STRUČNJAKINJA I STRUČNJAKA ZA RAZLIČITE UZROKE NASILJA NAD ŽENAMA I NASILJA U OBITELJI KAO MEĐUNARODNOPRAVNA OBAVEZA REPUBLIKE HRVATSKE

Konvencija Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji (nadalje: Istanbulska konvencija, nazvana prema gradu u kojem je ponuđena na potpisivanje državama članicama Vijeća Europe) pravno je obvezujući i sveobuhvatan međunarodni mehanizam za borbu protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji kojem je pristupila i Republika Hrvatska.⁵ Radi se o sveobuhvatnom međunarodnom dokumentu o zaštiti žena i djevojčica od rodno uvjetovanog nasilja, koji prepoznaje i muškarce i dječake kao moguće žrtve nasilja u obitelji.⁶

Rodno uvjetovano nasilje, dakle nasilje koje je usmjereno protiv osobe na temelju njezina roda ili nasilje koje nerazmjerno pogađa osobu određenog roda, oblik je kršenja prava žena.⁷ Ono je posljedica strukturnih nejednakosti koje su ukorijenjene u rodnim stereotipima i asimetrijama moći, uključujući i one u privatnoj, društvenoj, javnoj i gospodarskoj sferi, pa i pravosudnom sustavu. Ono se manifestira u raznim oblicima. Utvrđuju se ključne definicije pojmova koji su od najveće važnosti za njezinu provedbu. Primjerice, kao nasilje na ženama i kao nasilje u obitelji. Nasilje nad ženama označava „sva djela rodno uvjetovanog nasilja koja imaju za posljedicu ili će vjerojatno imati za posljedicu, tjelesnu, seksualnu, psihičku ili ekonomsku štetu ili patnju žena, uključujući prijetnje takvim djelima, prisilu ili namjerno oduzimanje slobode, bilo da se pojavljuju u

⁵ Zakon o potvrđivanju Konvencije Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji (Narodne novine – Međunarodni ugovori br. 3/18). Vidi i Željko, D. „Procjena prvih deset godina Konvencije Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji“, 28(2) *Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu* (2021), 381–404.

⁶ Guney, G. „The Istanbul Convention: A Genuine Confirmation of the Structural Nature of Domestic Violence against Women within a Human Rights Law Framework?“, u: Kewley S., Barlow C. (ur.), *Preventing Sexual Violence: Problems and Possibilities* (Bristol: Bristol University Press, 2020), 131–148.

⁷ O razvoju međunarodnog prava žena općenito vidi Radačić, I. „Human Rights of Women and the Public/Private Divide in International Human Rights Law“, 3 *Croatian Yearbook of European Law and Policy* (2007), str. 443–468, te Edwards, A. *Violence against Women under International Human Rights Law* (Cambridge : Cambridge University Press, 2010). O razvoju međunarodnih instrumenata zaštite od obiteljskog nasilja i nasilja nad ženama vidi Šimonović, D. „Razvoj i sinergije globalne CEDAW Konvencije i regionalne europske Istanbulske konvencije kao instrumenata za uklanjanje diskriminacije i nasilja nad ženama“, u: Potočnjak, Ž., Grgurev, I., Grgić, A. (ur.), *Perspektive antidiskriminacijskog prava* (Zagreb: Pravni fakultet, 2014), str. 83–98.

javnom ili privatnom životu”.⁸ Ono može biti fizički napad ili pak posebno teški oblik – femicida, ubojstva žena od strane njihovih intimnih partnera ili srodnika, mučenje i mizogino pogublivanje žena ili ubijanje žena i djevojčica u ime takozvane časti. Rodno uvjetovano nasilje uključuje i seksualno nasilje, uključujući i silovanje, genitalno sakaćenje žena, trgovanje ženama i djevojčicama u svrhu seksualnog iskorištavanja, seksualno uznemiravanje. Ono uključuje i prisilne brakove, prisilno zadržavanje u braku, prisilnu sterilizacija, prisilni pobačaj, kao i uskraćivanje sigurnog i zakonitog pobačaja, porodničarsko i ginekološko nasilje. Nadalje, ono se manifestira i kao institucionalno nasilje, neizravno nasilje, ekonomsko nasilje u obitelji i/ili kućanstvu, uhođenje, zlostavljanje i uznemiravanje, govor mržnje na internetu i izvan njega te kao različiti oblici nasilja na internetu, poput, primjerice, osvetničke pornografije.

Nasilje u obitelji „označava sva djela tjelesnog, seksualnog, psihičkog ili ekonomskog nasilja koja se događaju u obitelji ili kućanstvu ili između bivših ili sadašnjih bračnih drugova ili partnera, neovisno o tome dijeli li počinitelj ili je dijelio isto prebivalište sa žrtvom“.⁹ Primjerice, takvo nasilje predstavlja primjenu fizičke sile uslijed koje nije nastupila tjelesna ozljeda; tjelesno kažnjavanje ili drugi načini ponižavajućeg postupanja prema djeci; psihičko nasilje koje je kod žrtve prouzročilo povredu dostojanstva ili uznemirenost; spolno uznemiravanje; ekonomsko nasilje kao zabranu ili onemogućavanje korištenja zajedničke ili osobne imovine, raspolaganja osobnim приходima ili imovinom stečenom osobnim radom ili nasljeđivanjem, onemogućavanje zapošljavanja, uskraćivanje sredstava za održavanje zajedničkog kućanstva i za skrb o djeci te zanemarivanje potreba osobe s invaliditetom ili osobe starije životne dobi koje dovodi do njezine uznemirenosti ili vrijeđa njezino dostojanstvo i time joj nanosi tjelesne ili duševne patnje.¹⁰ Nasilje u obitelji jest i kazneno djelo, a onaj tko teško krši propise o zaštiti od nasilja u obitelji i time kod članova obitelji ili bliske osobe izazove strah za njezinu sigurnost ili sigurnost njoj bliskih osoba ili je dovede u ponižavajući položaj ili stanje dugotrajne patnje, a time nije počinjeno teže kazneno djelo, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do tri godine.¹¹

Okvir za djelotvornije iskorjenjivanje nasilja nad ženama i obiteljskoga nasilja koji Istanbulska konvencija predviđa sadrži i dužnost država potpisnica da osiguraju usavršavanje stručnih osoba, uključujući i pravosudne dužnosnice i dužnosnike. Iako je pitanje obvezne obuke za sutkinje i suce i dalje kontroverzno u nekim jurisdikcijama,

⁸ *Ibid.*, čl. 3. st. a.

⁹ *Ibid.*, čl. 3. st. b.

¹⁰ Čl. 10. Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji (Narodne novine br. 70/17, 126/19, 84/21 i 114/22).

¹¹ Čl. 179.a Kaznenog zakona. Kazneni zakon dodatno propisuje zaštitu bliskih osoba od nasilja, pa su tako kao kvalifikatorni oblici kaznenih djela propisane kažnjive radnje na štetu bliske osobe u kaznenim djelima: ubojstvo (čl. 110.), teško ubojstvo (čl. 111.), usmrćenje (čl. 112.), sakaćenje ženskih spolnih organa (čl. 116. st. 3.), tjelesna ozljeda (čl. 117. st. 2.), teška tjelesna ozljeda (čl. 118. st. 2.), osobito teška tjelesna ozljeda (čl. 119. st. 2.), teška tjelesna ozljeda s posljedicom smrti (čl. 120.), teška tjelesna ozljeda iz nehaja (čl. 121.), prisila (čl. 138. st. 2.), prijetnja (čl. 139. st. 4.), nametljivo ponašanje (čl. 140. st. 2.), spolni odnošaj bez pristanka (čl. 152.), silovanje (čl. 153.) i spolno uznemiravanje (čl. 156.). Vidi Kazneni zakon (Narodne novine br. 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21 i 114/22).

stručno usavršavanje sutkinja, sudaca, kao i državnih bilježnica i bilježnika, praksa je u gotovo svim pravosudnim sustavima.¹² Argument da bi zahtijevanje od sutkinja i sudaca da prođu poseban tečaj obuke narušilo neovisnost pravosuđa odavno je dekonstruiran, barem u europskom pravnom prostoru, u kojem se smatra „da su programi obuke i izgradnje kapaciteta najučinkovitiji kada su propisani zakonom i provode se redovito i sustavno“.¹³

Čl. 15. Istanbulske konvencije propisuje da će „stranke osigurati ili osnažiti primjereno usavršavanje odgovarajućih stručnih osoba koje rade sa žrtvama ili počiniteljima svih djela nasilja obuhvaćenih područjem primjene ove Konvencije, o sprečavanju i otkrivanju takvog nasilja, ravnopravnosti žena i muškaraca, potrebama i pravima žrtava, kao i o načinima sprečavanja sekundarne viktimizacije“.¹⁴ Pojašnjavajuće izvješće uz odredbe Konvencije odnosi se i na čl. 15. Istanbulske konvencije.¹⁵ Točka 98. Pojašnjavajućeg izvješća navodi da „usavršavanje i senzibilizacija stručnjaka za različite uzroke, manifestacije i posljedice svih oblika nasilja koje pokriva opseg ove Konvencije pružaju učinkovito sredstvo u prevenciji takvog nasilja. Ne samo što omogućava podizanje svijesti među stručnjacima o nasilju nad ženama i obiteljskom nasilju, usavršavanje pridonosi i promjeni stajališta i ponašanja stručnjaka u pogledu žrtava. Nadalje, ono znatno poboljšava narav i kvalitetu potpore koja se daje žrtvama.“¹⁶ Točka 99. Pojašnjavajućeg izvješća navodi da je „vrlo važno da stručnjaci u redovitom kontaktu sa žrtvama ili počiniteljima imaju odgovarajuće znanje o pitanjima povezanim s tim vrstama nasilja. Zbog toga stavak 1. nameće Strankama obvezu da osiguraju ili pojačaju odgovarajuće usavršavanje za relevantne stručnjake koji se bave žrtvama ili počiniteljima svih oblika nasilja koje pokriva opseg ove Konvencije o pitanjima kao što su prevencija i otkrivanje

¹² Vidi Goranić, I. „Stručno usavršavanje u pravosuđu – standardi i preporuke Europske unije i međunarodnih organizacija“, u: Garašić, J. (ur.), *Europsko građansko procesno pravo – izabrane teme* (Zagreb: Narodne novine, 2013), 279–304. Turkalj, K. „Usavršavanje pravosudnih dužnosnika u europskom privatnom pravu“, 7(1) *Godišnjak Akademije pravnih znanosti Hrvatske* (2017), 161–193. Za američki sustav kontinuirane izobrazbe sudaca vidi Karlen, D. „Judicial Education“, 52 (11) *American Bar Association Journal* (1966), 1049–1054; Armytage, L. „Educating judges: Where to from here?“, 1 *Journal of Dispute Resolution* (2015), 167–174; Benton, D., Sheldon-Sherman, J. A. „What judges want and need: User-friendly foundations for effective judicial education“, 1 *Journal of Dispute Resolution* (2015), 23–39.

¹³ United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), *Handbook for the Judiciary on Effective Criminal Justice Responses to Gender-based Violence against Women and Girls*, 2019, https://www.unodc.org/pdf/criminal_justice/HB_for_the_Judiciary_on_Effective_Criminal_Justice_Women_and_Girls_E_ebook.pdf, str. 144. Vidi i Skinnider, E., Qosaj-Mustafa, A., *Training Resource Tool for Prosecutors and Judges in combating violence against women and domestic violence* (Strasbourg: Council of Europe, 2020), <https://rm.coe.int/tot-training-resource-tool-eng/1680a1ac57>. Vidi i Thomas, C., Young, L., Ellingen, M., *Working with the Justice Sector to End Violence against Women and Girls* (New York: The Advocates for Human Rights and UN Women: 2011), https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Women/SR/Shelters/UN_Women_by_Cheryl_Team_working_with_justice_sector.pdf.

¹⁴ Čl. 15. st. 1. Konvencije Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji.

¹⁵ Ured za ravnopravnost spolova Vlade Republike Hrvatske, Konvencija Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji i Pojašnjavajuće izvješće, <https://ravnopravnost.gov.hr/UserDocsImages/arhiva/images/pdf/Publikacija%20Konvencija%20Vije%C4%87a%20Europe%20o%20spre%C4%8Davanju%20i%20borbi%20protiv%20nasilja%20nad%20C5%BEenama%20i%20nasilja%20u%20obitelji.pdf>.

¹⁶ *Ibid.*

takvog nasilja, ravnopravnost žena i muškaraca, potrebe i prava žrtava, kao i o načinu sprečavanja sekundarne viktimizacije. Početno stručno usavršavanje i praktično usavršavanje treba omogućiti relevantnim stručnjacima da steknu odgovarajuće alate za prepoznavanje i upravljanje slučajevima nasilja, u ranoj fazi, te da primjereno poduzmu preventivne mjere korištenjem senzibilnosti i vještina potrebnih za primjereno i učinkovito obavljanje posla. Priređivači Nacrta smatrali su kako je najbolje da Stranke same odluče kako će organizirati usavršavanje relevantnih stručnjaka. Međutim, važno je osigurati da relevantno usavršavanje bude trajno i praćeno primjerenim naknadnim aktivnostima kako bi se osigurala odgovarajuća primjena novostečenih vještina. Naposljetku, važno je da relevantno usavršavanje bude poduprto i ojačano jasnim protokolima i smjernicama koji postavljaju standarde koje se očekuje da će osoblje slijediti u svojim područjima. Učinkovitost tih protokola, kada su relevantni, treba kontinuirano pratiti, pregledavati, a kada je potrebno, poboljšavati.¹⁷ Točka 100. Pojašnjavajućeg izvješća navodi da „relevantni stručnjaci mogu uključivati stručnjake u sudstvu, pravnoj praksi, agencijama za provedbu zakona te u područjima zdravstva, socijalne skrbi i obrazovanja. Pri usavršavanju stručnjaka koji su uključeni u sudske postupke (naročito sudaca, tužitelja i odvjetnika) Stranke moraju uzeti u obzir zahtjeve koji proizlaze iz neovisnosti sudačke profesije i autonomije koju imaju u pogledu organizacije usavršavanja za svoje članove. Priređivači Nacrta željeli su naglasiti da ova odredba nije u suprotnosti s pravilima koja utvrđuju autonomiju pravnih profesija, nego da od Stranaka traži da osiguraju da usavršavanje bude dostupno onim stručnjacima koji ga žele.“¹⁸

U rujnu 2023. godine objavljeno je Izvješće Grupe stručnjaka za djelovanje protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji (nadalje: GREVIO) u Osnovnom evaluacijskom izvješću o zakonodavnim i drugim mjerama kojima se provode odredbe Konvencije Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji za Republiku Hrvatsku (nadalje: Evaluacijsko izvješće). Također se apostrofira nužnost usvajanja rodno osjetljivog pristupa u stručnom usavršavanju svih stručnjakinja i stručnjaka relevantnih za provedbu odredbi Istanbulske konvencije te podizanja razumijevanja o rodnoj uvjetovanosti svih oblika nasilja nad ženama, o pitanjima moći i kontrole među pravosudnim dužnosnicama i dužnosnicama, među zdravstvenim djelatnicama i djelatnicima, policijom, zaposlenicima i zaposlenicima sustava socijalne skrbi.¹⁹

GREVIO u Evaluacijskom izvješću napominje s posebnom zabrinutošću da „ne postoji posebno početno stručno usavršavanje ili usavršavanje na radnome mjestu koje sadrži

¹⁷ *Ibid.*

¹⁸ *Ibid.*

¹⁹ Grupa stručnjaka Vijeća Europe za djelovanje protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji (GREVIO), Osnovno evaluacijsko izvješće o zakonodavnim i drugim mjerama kojima se provode odredbe Konvencije Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji za Republiku Hrvatsku, <https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Socijalna%20politika/Obitelj%20i%20djeca/GREVIO/GREVIO%20IZVJE%C5%A0%C4%86E%20%20PROVEDBI%20KONVENCIJE%20VE%20%20SPRE%C4%8CAVANJU%20I%20BORBI%20PROTIV%20NASILJA%20NAD%20%C5%BDENAMA%20I%20NASILJA%20U%20OBITELJI%20ZA%20REPUBLIKU%20HRVATSKU.pdf>.

modul o nasilju nad ženama za suce i tužitelje, kao ni za druge stručnjake u pravosudnom sustavu.“²⁰ GREVIO primjećuje da se „njihovo materijalno stručno usavršavanje uglavnom [...] stječe na sveučilištu, koje ne obuhvaća nasilje nad ženama na jedinstven i sveobuhvatan način i možda ne odgovara specifičnim potrebama različitih skupina pravnika. Što se tiče usavršavanja na radnome mjestu, GREVIO napominje kako Pravosudna akademija provodi niz volonterskih radionica o nasilju u obitelji za kaznene suce i savjetnike na općinskim, županijskim i prekršajnim sudovima, savjetnike u državnom odvjetništvu na općinskoj i županijskoj razini, probacijske službenike i službenike za potporu žrtvama i svjedocima. Stopa sudjelovanja pravosudnih stručnjaka na tim radionicama zabrinjavajuće je niska. Neke jednokratne inicijative usavršavanja za suce, državne odvjetnike i zamjenike državnih odvjetnika proveli su Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova, pojedine nevladine udruge za ženska prava i Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina o rodno uvjetovanom nasilju, iako točan opseg tih usavršavanja nije jasan.“²¹

GREVIO, nadalje, u Evaluacijskom izvješću pohvaljuje što „se ulažu određeni naponi kako bi se određenim skupinama stručnjaka, kao što su službenici zaduženi za provedbu zakona, omogućilo da iskoriste mogućnosti usavršavanja o nasilju u obitelji“.²² Međutim, GREVIO primjećuje da „ti naponi ne uključuju ključne stručnjake kao što su pravници, socijalni radnici i zdravstveni djelatnici. Štoviše, čini se kako se malo radi, ili se uopće ne radi na osiguravanju sustavnog početnog i stručnog osposobljavanja za druge oblike obuhvaćene Istanbulsom konvencijom, uključujući seksualno nasilje, kao i ravnopravnost žena i muškaraca. Naposljetku, čini se kako nisu uloženi posebni naponi u usavršavanje stručnjaka kako bi im se omogućilo da pruže odgovor za žene žrtve koje su izložene višestrukoj diskriminaciji, kao što su Romkinje, žene s invaliditetom ili migrantice i žene tražiteljice azila, te na potrebu da djeluju u suradnji s drugim stručnim skupinama na temelju dogovorenih protokola.“²³ GREVIO se nadalje poziva na zaključke drugog nadzornog mehanizma međunarodnih ljudskih prava te podsjeća da je “nužnost da hrvatske vlasti pojačaju svoje napore u usavršavanju svih relevantnih stručnjaka u području nasilja nad ženama također ... zapažena u Univerzalnom periodičnom pregledu, u kojem je preporučeno hrvatskim vlastima da osiguraju usavršavanje o ljudskim pravima i borbi protiv diskriminacije i nasilja, uključujući i na temelju seksualne orijentacije i rodnog identiteta za zdravstvene radnike, članove pravosuđa, policije i službenike u zatvorima“.²⁴

GREVIO navodi da se „prema informacijama koje su dostavile nevladine organizacije za prava žena, čini... kako je opći problem u usavršavanju stručnih osoba uključenih u borbu protiv nasilja nad ženama nedovoljna integracija perspektive žrtve u inicijative usavršavanja. To može djelomično proizaći iz činjenice da ta usavršavanja često pružaju

²⁰ *Ibid.*, paragraf 97.

²¹ *Ibid.*

²² *Ibid.*, paragraf 99.

²³ *Ibid.*

²⁴ *Ibid.*

osobe sa sličnim profesionalnim iskustvom bez uključivanja nevladinih organizacija za ženska prava i nevladinih organizacija koje pružaju specijalističke usluge žrtvama nasilja nad ženama. Ova praksa rezultira poticanjem pristupa nasilju u obitelji među profesionalcima koji se temelji na sukobu u obitelji, a ne usvajaju rodno osjetljivi pristup.²⁵ GREVIO eksplicitno u Evaluacijskom izvješću navodi da „je upoznat s izvješćima koja ukazuju na to da djelatnici pravosuđa koji rade u području nasilja u obitelji, nasilje u obitelji vide kao rodno neutralni problem, a ne kao oblik nasilja nad ženama“.²⁶

GREVIO je stoga uputio preporuku hrvatskim vlastima, u kojoj upotrebom glagola „urgirati“ poručuje da smatra kako je potrebno hitno djelovanje kako bi se zakonodavstvo ili politika stranke uskladili s Istanbulsom konvencijom ili kako bi se osigurala njezina provedba te od hrvatske vlasti zahtijeva „da osiguraju sustavno i obvezno početno i stručno osposobljavanje o sprječavanju i otkrivanju svih oblika nasilja nad ženama obuhvaćenih Istanbulsom konvencijom za sve stručnjake, posebice za zdravstveni sektor, socijalne radnike i pravnike poput onih u državnom odvjetništvu i pravosuđu. Takva obuka trebala bi se temeljiti na načelima nediskriminacije i ravnopravnosti žena i muškaraca te biti osmišljena u bliskoj suradnji sa svim relevantnim dionicima, uključujući neovisne ženske nevladine organizacije koje pružaju specijaliziranu potporu ženama žrtvama nasilja. Potrebno je uspostaviti jasne protokole i smjernice kako bi se odredili standardi koje djelatnici trebaju slijediti u svojim područjima rada.“²⁷

3. ZAKONSKO REGULIRANJE SUZBIJANJA RODNO UVJETOVANOG NASILJA U REPUBLICI HRVATSKOJ NAKON PRISTUPANJA ISTANBULSKOJ KONVENCIJI

Hrvatske su vlasti svoju predanost borbi protiv nasilja nad ženama potvrdile ratifikacijom Istanbulske konvencije 2018. godine. Ratifikacijom Istanbulske konvencije u mnogim državama potpisnicama došlo je do unapređenja zaštite žrtava nasilja nad ženama i nasilja u obitelji te unaprjeđenja istraga i kaznenog progona počinitelja nasilja.²⁸ Neposredno pred uključivanje odredbi Istanbulske konvencije u hrvatski zakonodavni sustav amandmani na Zakon o ravnopravnosti spolova iz 2008. godine iz srpnja 2017. godine, inicirani zbog usklađivanja hrvatskog zakonodavstva sa zakonodavstvom EU-a, uredili su pitanje sveobuhvatne zaštite od viktimizacije na način da se dodatno proširio krug osoba koje ulaze u okrilje zaštite jamstva zabrane diskriminacije, a u svrhu jačanja pravne zaštite žrtava nasilja.²⁹

²⁵ *Ibid.*, paragraf 100.

²⁶ *Ibid.*

²⁷ *Ibid.*, paragraf 101.

²⁸ Bosak, M., Munivrana Vajda, M. „The reality behind the Istanbul convention : Shattering conservative delusions“, 74 *Womens studies international forum* (2019), 77–83.

²⁹ Vidi Zakon o suzbijanju diskriminacije (Narodne novine br. 85/08 i 112/12), Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji (Narodne novine br. 70/17, 126/19, 84/21 i 114/22) i Zakon o ravnopravnosti spolova (Narodne novine br. 82/08 i 69/17). Vidi i Pravilnik o načinu provedbe pojedinačne procjene žrtve (Narodne novine br. 106/2017) i Pravilnik o izvršavanju psihosocijalnog tretmana (Narodne novine br. 103/2018).

Nakon ratifikacije Istanbulske konvencije došlo je do niza izmjena u nacionalnom zakonodavnom i institucionalnom okviru sa svrhom unaprjeđena prevencije, pooštrenja kažnjavanja i dodatne zaštite žrtava nasilja nad ženama i nasilja u obitelji. Zlata Đurđević primjećuje da „nema sumnje da su veliki pomaci napravljeni i u normativnoj regulaciji koja je ne tako davno neskriveno tolerirala nasilje nad ženama i štitila počinitelje“.³⁰

Ratifikacija Istanbulske konvencije pokrenula je niz zakonodavnih i institucionalnih poboljšanja. Potom je 2019. godine donesen novi Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji sa svrhom osiguranja uvjeta za djelotvoran rad nadležnih tijela pri postupanju u slučaju nasilja u obitelji.³¹ Protokolom je ustanovljena obaveza zdravstvenih radnika, radnika u ustanovama socijalne skrbi, u vjerskim ustanovama, humanitarnim organizacijama ili organizacijama civilnog društva, u odgojno-obrazovnim ustanovama te svih drugih stručnih radnika koji u svom radu dolaze u kontakt sa žrtvama nasilja u obitelji da prijave policiji ili državnom odvjetništvu počinjenje nasilja u obitelji za koje su saznali u obavljanju svojih poslova. Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji obvezuje i pravosudna tijela (sudove i državno odvjetništvo) na određene obveze u predmetima vezanima uz nasilje u obitelji.³² Oni su dužni pristupiti pažljivoj obradi kaznenog/prekršajnog predmeta i korištenju zakonskih mogućnosti za zaštitu žrtve i drugih članova obitelji; omogućiti sudsku zaštitu žrtvi nasilja u obitelji, a osobito djetetu; upoznati žrtvu s njezinim pravima u kaznenom i prekršajnom postupku; uputiti žrtvu na djelotvornu psihološku i drugu stručnu pomoć i potporu, na nadležne odjele za podršku žrtvama i svjedocima na sudovima, kao i na organizacije civilnog društva i Nacionalni pozivni centar za žrtve kaznenih djela i prekršaja; provesti pojedinačnu procjenu žrtve i sukladno zaključku primijeniti posebne mjere zaštite prema žrtvi, a osobito prema djetetu kada se primjena posebnih mjera zaštite očekuje; u svrhu provođenja pojedinačne procjene prema potrebi pribaviti potrebne podatke od centra za socijalnu skrb, drugih tijela, organizacija i ustanova koje pružaju pomoć i podršku žrtvama kaznenih djela, a posebno od odjela za podršku žrtvama i svjedocima; prilikom provedbe pojedinačne procjene žrtve razmotriti preporuke tijela, organizacija i ustanova, kao i organizacija civilnog društva koje pružaju pomoć i podršku žrtvama o potrebi određivanja mjera zaštite žrtve; osigurati stručnu pomoć i podršku djetetu žrtvi nasilja u obitelji putem stručnih suradnika izvanpravne struke; poštivati prava žrtve u svim stadijima postupka; u postupcima vezanim uz zaštitu prava i interesa djece obavijestiti centar za socijalnu skrb i policiju o pokretanju prekršajnog, odnosno kaznenog postupka i pravomoćnim odlukama donesenim u tim postupcima; osigurati organizaciju rada općinskih sudova koji postupaju u prekršajnim predmetima na način da mogu provoditi nadležne postupke i u dane vikenda i blagdana; zbog počinjenog nasilja u obitelji suci općinskih sudova koji

³⁰ Đurđević, Z. „Uvodna riječ: Nekoliko riječi o rodno utemeljenom nasilju nad ženama“, 29 (2) *Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu* (2022), V–XI, str. VII.

³¹ Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji, <https://mpu.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Pravo%20na%20pristup%20informacijama/Zakoni%20i%20ostali%20propisi/Kazneno%20pravo/Protokol%20o%20postupanju%20u%20slu%4%8Daju%20nasilja%20u%20obitelji.pdf>.

³² *Ibid.*

postupaju u prekršajnim predmetima, državni odvjetnici i suci istrage osigurati će prihvat dovedenog okrivljenika, odnosno osumnjičenika radi određivanja zadržavanja u prekršajnom, odnosno određivanja pritvora ili istražnog zatvora u kaznenom postupku te ispitati dovedenu osobu i odlučiti o načinu vođenja daljnjeg postupka; obavijestiti žrtvu nasilja u obitelji, na njezin zahtjev, o poduzetim radnjama povodom prijave i ishodu postupka i dostaviti joj presliku pravomoćne odluke suda; sudovi će osigurati zaštitu žrtve pri dolasku na sud i unutar suda omogućavanjem davanja iskaza odvojeno od počinitelja te fizičkom zaštitom žrtve u suradnji s policijom; na zahtjev žrtve sud koji je odlučio o puštanju počinitelja na slobodu o svojoj odluci dužan je bez nepotrebne odgode obavijestiti žrtvu ukoliko se radi o punoljetnoj žrtvi i centar za socijalnu skrb, odnosno po službenoj dužnosti ukoliko je žrtva nasilja u obitelji djeteta, osoba s invaliditetom ili osoba starije životne dobi.³³

U 2020. i 2021. godini uslijedile su izmjene relevantnog zakonodavstva za suzbijanje nasilja nad ženama i nasilja u obitelji. Izmijenjeni su i dopunjeni Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji, Kazneni zakon te Zakon o kaznenom postupku.³⁴ Izmjenama i dopunama Kaznenog zakona, koje su stupile na snagu 1. siječnja 2020. godine, pooštrena je zakonska kaznenopravna politika kažnjavanja za pojedina kaznena djela (nasilje u obitelji, sakaćenje ženskih spolnih organa, tjelesna ozljeda (prema bliskoj osobi), teške tjelesne ozljede (prema bliskoj osobi), osobito teška tjelesna ozljeda (prema bliskoj osobi), povreda djetetovih prava, bludne radnje i spolno uznemiravanje).³⁵ Također, propisani su i kvalificirani oblici kaznenih djela učinjenih prema bliskoj osobi u odnosu na kazneno djelo prijetnje i kazneno djelo nametljivog ponašanja. Kazneno djelo nasilja u obitelji prošireno je u svojem zakonskom opisu, i to na način da je kao nova posljedica počinjenja uvedeno stanje dugotrajne patnje. Kazneno djelo spolnog odnošaja bez pristanka brisano je, a kaznenim djelom silovanja ima se smatrati i svaki nekonsenzualni spolni odnošaj ili s njim izjednačena spolna radnja, dakle i onda kad nema uporabe sile ili prijetnje na život i tijelo silovane ili druge osobe. Izmjenama Kaznenog zakona iz 2021. godine uvedeno je novo kazneno djelo „zlouporaba snimke spolno eksplicitnog sadržaja“, tzv. kazneno djelo „osvetničke pornografije“, kojim se propisuje kažnjavanje počinitelja koji zlouporabi odnos povjerenja i bez pristanka snimane osobe učini dostupnim trećoj osobi snimku spolno eksplicitnog sadržaja koja je snimljena uz pristanak te osobe za osobnu uporabu i na taj način povrijedi privatnost te osobe.³⁶ Radi bolje učinkovitosti progon kaznenog

³³ *Ibid.*

³⁴ Vidi Kazneni zakon (Narodne novine br. 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21 i 114/22), Zakon o kaznenom postupku (Narodne novine br. 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17, 126/19, 126/19, 130/20 i 80/22) i Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji (Narodne novine br. 70/17, 126/19, 84/21 i 114/22).

³⁵ Zakon o izmjenama Kaznenog zakona (Narodne novine br. 126/2019). Vidi i Kazneni zakon (Narodne novine br. 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21 i 114/22).

³⁶ Roksandić, S., „Šesta novela Kaznenog zakona – uvođenje virtualnih valuta i “osvetničke pornografije” te dodatna zaštita odnosa povjerenja i ranjivih osoba“, 28 (2) *Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu* (2021), 437–472.

djela spolnog uznemiravanja od 2021. godine goni se *ex officio*, a ne po prijedlogu žrtve.³⁷ Konačno, izmjenama je proširen pojam bliskih osoba i na osobe koje nisu u životnoj zajednici sa žrtvom, što znači i na sadašnje i bivše partnere u intimnoj vezi.

Izmjenama i dopunama Zakona o kaznenom postupku, koje su stupile na snagu 1. siječnja 2020., ubrzan je kazneni postupak.³⁸ Položaj žrtava ojačan je zakonodavnim izmjenama i dopunama istog Zakona 2017. godine. Izmjene Zakona o kaznenom postupku iz 2022. godine proširile su uporabu informacijsko-komunikacijskih tehnologija u kaznenom postupku, i to uvođenjem e-komunikacije, proširenjem uporabe tonskog snimanja na sve rasprave u kaznenom postupku te proširenjem mogućnosti korištenja audio-videoveze. U odnosu na položaj žrtve u kaznenom postupku relevantno je proširenje kataloga prava žrtve na način da se žrtvama svakog kaznenog djela daje pravo predložiti da budu ispitane putem audio-videouređaja

Izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji, koje su stupile na snagu 1. siječnja. 2020. godine, pooštrena je zakonska politika kažnjavanja na način da su propisane više novčane kazne i kazne zatvora za sve pojavne oblike nasilja u obitelji.³⁹ Redefinirano je tjelesno nasilje na način da je ono propisano kao primjena fizičke sile uslijed koje nije nastupila tjelesna ozljeda u sudskomedicinskom smislu te je proširen kruga osoba na koje se Zakon primjenjuje, čime se harmonizira prekršajno zakonodavstvo, kojim je regulirana materija zaštite od nasilja u obitelji, s kaznenim zakonodavstvom na način da se primjena Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji odnosi na istovjetan krug osoba kojima i Kazneni zakon pruža dodatnu zaštitu u slučaju počinjenja kaznenih djela vezanih uz nasilje u obitelji.⁴⁰

4. DOPRINOS SUZBIJANJU NASILJA NAD ŽENAMA I NASILJA U OBITELJI PROVEDBOM STRATEŠKIH DOKUMENATA

Ciljevi i mjere za suzbijanje nasilja u obitelji bili su sadržani u Nacionalnoj strategiji zaštite od nasilja u obitelji za razdoblje od 2017. do 2022. godine, za čiju je provedbu bilo nadležno Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike.⁴¹ U tijeku je donošenje novog Nacionalnog programa zaštite od nasilja u obitelji za razdoblje od 2023. do 2026. godine, a nedavno je usvojen Nacionalni plan za suzbijanje seksualnog nasilja i

³⁷ Munivrana, M. „Kaznenopravna zaštita od spolnog uznemiravanja“, u: Grgurev, I., Potočnjak, Ž. (ur.). *Pravna zaštita od spolnog uznemiravanja* (Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2021), 119–151.

³⁸ Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o kaznenom postupku (Narodne novine br. 126/2019).

³⁹ *Zakon o izmjenama Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji* (Narodne novine br. 126/2019).

⁴⁰ *Ibid.* Vidi i Zakon o izmjenama Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji (Narodne novine br. 114/22).

⁴¹ Nacionalna strategija zaštite od nasilja u obitelji za razdoblje od 2017. do 2022. godine, <https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/MDOMSP%20dokumenti/Nacionalna%20strategija%20zastite%20od%20nasilja%20u%20obitelji%20za%20razdoblje%20do%202017.%20do%202022.%20godine.pdf>. Vidi i Odluka o donošenju Nacionalne strategije zaštite od nasilja u obitelji, za razdoblje od 2017. do 2022. godine (Narodne novine, br. 96/17).

seksualnog uznemiravanja za razdoblje do 2027.⁴² To je prvi nacionalni srednjoročni akt strateškog planiranja usmjeren na zaštitu žrtava seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja u Republici Hrvatskoj, koji bi trebao poslužiti kao dodatni iskorak u sustavnoj borbi protiv nasilja. Sadrži posebne ciljeve i pripadajuće mjere za osiguravanje sigurnog okruženja svih osoba kroz prevenciju pojavnosti seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja, unaprjeđenje usluga i pomoći žrtvama kroz osiguravanje izobrazbe osoba koje u svojem radu dolaze u kontakt sa žrtvama i unaprjeđenje zakonodavstva u ovom području te putem rada s počiniteljima. Na temelju Nacionalnog plana izrađen je provedbeni dokument – Akcijski plan za suzbijanje seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja za razdoblje od 2022. do 2024. godine, kojim se, između ostaloga, definiraju mjere u području suzbijanja seksualnih delikata. Nacionalnim planom za suzbijanje seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja, programom i akcijskim planovima trebalo bi se osigurati učinkovito postupanje u cilju zaštite žrtava.

Nacionalni plan za ravnopravnost spolova za razdoblje do 2027. „akt je strateškog planiranja Vlade Republike Hrvatske koji se donosi s ciljem uklanjanja svih oblika diskriminacije temeljem spola i uspostavljanja stvarne rodne ravnopravnosti, a sadrži viziju razvoja i potrebe u ovom području, razvojne potencijale i prioritete o kojima je, u okviru različitih javnih politika, potrebno voditi računa s ciljem postizanja demokratskog društva jednakih mogućnosti za sve svoje građane i građanke“.⁴³ Akcijski plan uz Nacionalni plan za ravnopravnost spolova za razdoblje do 2027. propisao je da na „predmetima nasilja u obitelji rade samo oni pravosudni dužnosnici koji prethodno prođu potrebnu edukaciju, i nakon toga budu ovlaštene – licencirane za rad na tim predmetima što podrazumijeva i posebna svojstva, senzibilizaciju i sklonost za rad na takvoj vrsti predmeta“.⁴⁴

Člankom 2. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o sudovima nedavno je dodan novi čl. 10.a, koji glasi: „(1) Godišnjim rasporedom poslova određuju se suci i državni službenici za rad na predmetima nasilja u obitelji. Pri određivanju sudaca za rad na ovim predmetima predsjednik suda vodit će računa o tome da suci koji se raspoređuju na rad na ovim predmetima moraju imati izražen osjećaj i sklonost za rad na predmetima ove vrste te redovito pohađati stručno usavršavanje iz ovog područja. (2) Program i način

⁴² Nacionalni plan za suzbijanje seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja za razdoblje do 2027., <https://vlada.gov.hr/UserDocsImages//2016/Sjednice/2022/Prosinac/181%20sjednica%20VRH//181%20-%208%20Nacionalni%20plan.doc>.

⁴³ Vidi Nacionalni plan za ravnopravnost spolova za razdoblje do 2027., <https://ravnopravnost.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/NPRS%202027%20APRS%202024//Nacionalni%20plan%20za%20ravnopravnost%20spolova,%20za%20razdoblje%20do%202027..pdf>, str. 4. Vidi i Odluku o donošenju Nacionalnog plana za ravnopravnost spolova za razdoblje do 2027. godine i Akcijskog plana za provedbu Nacionalnog plana za razdoblje do 2024. godine (Narodne novine br. 28/23).

⁴⁴ Akcijski plan za provedbu Nacionalnog plana za ravnopravnost spolova za razdoblje do 2024. godine, <https://vlada.gov.hr/UserDocsImages//2016/Sjednice/2023/O%20C5%BEujak/199%20sjednica%20VRH//199%20-%2014%20Nacionalni%20plan.docx>, str. 28.

održavanja stručnog usavršavanja iz stavka 1. ovoga članka pravilnikom propisuje ministar nadležan za poslove pravosuđa.“⁴⁵

Novim Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o sudovima propisuju se posebni uvjeti za sutkinje i suce koji rade na predmetima nasilja nad ženama i nasilja u obitelji. Godišnjim rasporedom poslova određuju se suci i državni službenici za rad na takvim predmetima, a predsjednica ili predsjednik suda mora voditi računa da određeni suci „imaju izražen osjećaj i sklonost za rad na predmetima te vrste uz obvezu redovitog pohađanja stručnog usavršavanja iz ovog područja, kako bi se osigurala specijalizacija i najviša razina kompetencija za postupanje“.⁴⁶

U nacionalnim strateškim i provedbenim dokumentima osiguravanje specijalizacija pravosudnih djelatnika i djelatnika za suzbijanje nasilja te dostizanje njihove najviše razine kompetencija za postupanje u predmetima nasilja nad ženama i nasilja u obitelji tretira se kao 'izobrazba stručnjaka koji rade u području zaštite od nasilja u obitelji'. Tako je Nacionalna strategija zaštite od nasilja u obitelji za razdoblje od 2017. do 2022. godine bila propisala mjeru provođenja intenzivne izobrazbe predstavnika državnih tijela, nadležnih tijela jedinica područne (regionalne) samouprave i organizacija civilnog društva o problematici nasilja u obitelji i odredbama Konvencije Vijeća Europe o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji. Cilj ove mjere bio je „poboljšati i intenzivirati programe osposobljavanja za suzbijanje obiteljskog nasilja za djelatnike u državnim tijelima, tijelima jedinica lokalne samouprave, jedinica područne (regionalne) samouprave i organizacija civilnog društva; te unaprijediti stručne kompetencije i odgovornost djelatnika sustava obrazovanja, policije, socijalne skrbi, zdravstva, pravosuđa i organizacija civilnog društva, za prepoznavanje, primjereno postupanje i suzbijanje obiteljskog nasilja“.⁴⁷

Države koje su pristupile Istanbulskoj konvenciji dužne su „osigurati ili osnažiti primjereno usavršavanje odgovarajućih stručnih osoba koje rade sa žrtvama ili počiniteljima svih djela nasilja obuhvaćenih područjem primjene ove Konvencije, o sprečavanju i otkrivanju takvog nasilja, ravnopravnosti žena i muškaraca, potrebama i pravima žrtava, kao i o načinima sprečavanja sekundarne viktimizacije“.⁴⁸

Izvješće o provedbi mjera u 2019. i 2020. godini Nacionalne strategije zaštite od nasilja u obitelji za razdoblje od 2017. do 2022. godine navodi da su „u području izobrazba stručnjaka koji rade u području zaštite od nasilja u obitelji provedbom mjera usmjerenih edukaciji stručnjaka tijekom 2019. i 2020. godine napravljeni ... znatni pomaci na području edukacije državnih i javnih službenika, vezano uz prepoznavanje i djelovanje u

⁴⁵ Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o sudovima (Narodne novine br.).

⁴⁶ Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o sudovima (Narodne novine br.).

⁴⁷ Nacionalna strategija zaštite od nasilja u obitelji za razdoblje od 2017. do 2022. godine, <https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/MDOMSP%20dokumenti/Nacionalna%20strategija%20zastite%20od%20nasilja%20u%20obitelji%20za%20razdoblje%20do%202017.%20do%202022.%20godine.pdf>.

⁴⁸ Čl. 15. Konvencije Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji.

situacijama nasilja u obitelji, a što je osobito postignuto provedbom mjere broj 1. Provoditi intenzivnu izobrazbu predstavnika državnih tijela, nadležnih tijela jedinica područne (regionalne) samouprave i organizacija civilnog društva o problematici nasilja u obitelji i odredbama Konvencije Vijeća Europe o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji. U cilju dodatne izobrazbe djelatnika policije, centara za socijalnu skrb, državnog odvjetništva, prekršajnih, obiteljskih i kaznenih sudova, liječničkog osoblja, te odgojnoobrazovnih djelatnika, u okviru godišnjih programa stručnih usavršavanja nadležna državna tijela provode i edukacije na temu nasilja u obitelji s ciljem učenja boljih načina postupanja, te uočavanja važnosti i obveza međuresornog povezanog i usklađenog djelovanja održano je niz seminara i programa izobrazbe. [...] Policijska akademija, ustrojstvena jedinica Ministarstva unutarnjih poslova, nadležna je za provođenje svih oblika policijskog obrazovanja na svim razinama, odnosno visokoškolskom temeljnom i cjeloživotnom obrazovanju. U okviru dva studijska programa na Visokoj policijskoj školi obrađuju se teme o temeljnim ljudskim pravima uključujući nasilje nad ženama i nasilje u obitelji. Ove se teme obrađuju i na Srednjoj policijskoj školi kroz Program srednjoškolskog obrazovanja odraslih za zanimanje policajac/policajka. U cilju izobrazbe pravosudnih dužnosnika i policije o odredbama domaćeg i europskog zakonodavstva usmjerenim na suzbijanje i prevenciju nasilja u obitelji i odredbama Konvencije Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji tijekom 2019. i 2020. godine Pravosudna i Policijska akademija održale su više dvodnevnih regionalnih radionica namijenjenih kaznenim sucima i savjetnicima općinskih, županijskih i prekršajnih sudova, zamjenicima i državnoodvjetničkim savjetnicima kaznenih odjela općinske i županijske razine, policijskim djelatnicima, probacijskim službenicima i službenicima za podršku žrtvama i svjedocima. Ujedno, u cilju izobrazbe probacijskih službenika za provedbu tretmanskog programa počinitelja nasilja u obitelji kontinuirano se provode programi radi razvoja stručnih kompetencija zaposlenika.⁴⁹ U Programu cjeloživotnog stručnog usavršavanja Pravosudne akademije za 2023. godinu, uz temu „Nasilje u obitelji“, koja se provodi u suradnji s Policijskom akademijom, usvojene su dodatne četiri teme vezane uz obiteljsko nasilje: „Razgraničenje zakonskih opisa kaznenog djela nasilja u obitelji i prekršaja sukladno Zakonu o zaštiti od nasilja u obitelji“, „Izricanje istražnog zatvora i mjera opreza radi zaštite žrtve“, „Odmjeravanje kazne i izricanje sigurnosne mjere u postupcima obiteljskog nasilja“ i „Uzimanje iskaza žrtve i ispitivanja žrtve s posebnim naglaskom na ranjive skupine, posebno žrtve nasilja u obitelji, nasilja nad djecom i ženama i seksualnog nasilja“.⁵⁰

⁴⁹ Izvješće o provedbi mjera Nacionalne strategije zaštite od nasilja u obitelji za razdoblje od 2017. do 2022. godine, za 2019. i za 2020. godinu, [https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Socijalna%20politika/Obitelj%20i%20djeca/IZVJESCE%20%20PROVEDBI%20%20Nacionalne%20strategije%20zastite%20od%20nasilja%20u%20obitelji%202019-2020%20\(2\).pdf](https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Socijalna%20politika/Obitelj%20i%20djeca/IZVJESCE%20%20PROVEDBI%20%20Nacionalne%20strategije%20zastite%20od%20nasilja%20u%20obitelji%202019-2020%20(2).pdf), str. 11–12.

⁵⁰ Akcijski plan za provedbu Nacionalnog plana za ravnopravnost spolova za razdoblje do 2024. godine, <https://ravnopravnost.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/NPRS%202027%20APRS%202024//Nacionalni%20plan%20za%20ravnopravnost%20spolova,%20za%20razdoblje%20do%202027..pdf>, str. 21.

U okviru Ministarstva pravosuđa i uprave u listopadu 2022. osnovana je Radna skupina koja je analizirala zakonodavni okvir zaštite od nasilja nad ženama i nasilja u obitelji te je izradila prijedloge mogućih izmjena postojećih zakonskih normi sa svrhom daljnjeg unaprjeđenja zakonodavnog okvira zaštite od rodno uvjetovanog nasilja nad ženama i nasilja u obitelji.⁵¹ Kroz analizu relevantnih instituta koji su se pokazali problematičnima u praksi i otežavali su položaj žrtve u prekršajnim i kaznenim postupcima te dovodili do možebitne sekundarne viktimizacije žrtve, ova je radna skupina predložila niz izmjena odredbi Kaznenog zakona, Zakona o kaznenom postupku, Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji, Zakona o sudovima i Obiteljskog zakona kojima se osnažuju prava žrtava.⁵²

5. SADRŽAJ PROGRAMA STRUČNOG USAVRŠAVANJA SUTKINJA I SUDACA KOJI RADE NA PREDMETIMA RODNO UVJETOVANOG NASILJA NAD ŽENAMA I NASILJA U OBITELJI

Jedna od mjera Akcijskog plana za provedbu Nacionalnog plana za ravnopravnost spolova za razdoblje do 2024. godine bila je revidirati odredbe Zakona o sudovima s ciljem propisivanja posebnih uvjeta za raspoređivanje predmeta nasilja nad ženama i nasilja u obitelji u rad pravosudnim dužnosnicima s obzirom na njihova posebna svojstva, senzibilizaciju i sklonost za rad na takvoj vrsti predmeta te redovito stručno usavršavanje iz ovog područja. Nedavno usvojena dopuna i izmjena Zakona o sudovima ovlastila je ministra pravosuđa i uprave da pravilnikom propiše program i način održavanja stručnog usavršavanja iz područja rada na predmetima nasilja nad ženama i nasilja u obitelji.⁵³

Osposobljavanje i razvoj kapaciteta sutkinja i sudaca u predmetima nasilja nad ženama i nasilja u obitelji mijenjaju i procesnu dinamiku i sudsku praksu u predmetima koji se tiču rodno uvjetovanog nasilja.⁵⁴ Na primjer, „Međunarodna udruga žena sutkinja utvrdila je da je obuka sudaca o instrumentima koji štite ljudska prava žena rezultirala citiranjem tih dokumenata o ljudskim pravima u sudskim mišljenjima među polaznicima takvih usavršavanja“.⁵⁵ Nadalje, educiranje sutkinja i sudaca „za primjenu nacionalnih zakona na rodno osjetljiv način i uz paralelnu specijalizaciju za rad u području nasilja nad ženama

⁵¹ *Ibid.*, str. 28.

⁵² Vlada Republike Hrvatske, Mjere za suzbijanje nasilja nad ženama i zaštitu prava djece, 13. 9. 2023., <https://vlada.gov.hr/UserDocsImages/Vijesti/2023/Rujan/13%20Rujan/Unaprje%C4%91enje%20sustava%20za%20za%C5%A1tite%20%C5%BEena%20od%20nasilja.pdf>.

⁵³ Keilitz, S. *Specialization of domestic violence case management in the courts: A national survey*. Williamsburg, VA: National Center for State Courts, 2004; Martinson, D., Jackson, M. „Family violence and evolving judicial roles: Judges as equality guardians in family law cases“ 30 *Canadian Journal of Family Law* (2017), 11–70; Jaffe, P. G., Crooks, C., Reid, M., White, J., Pugh-Markie, D., Baker, L. „Enhancing judicial skills in domestic violence cases: the development, implementation, and preliminary evaluation of a model US programme“, 40(4) *Journal of Social Welfare and Family Law* (2018), 496–514.

⁵⁴ Skinnider, E., Qosaj-Mustafa, A., *Training Resource Tool for Prosecutors and Judges in combating violence against women and domestic violence* (Strasbourg: Council of Europe, 2020), <https://rm.coe.int/tot-training-resource-tool-eng/1680a1ac57>.

⁵⁵ United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), *Handbook for the Judiciary on Effective Criminal Justice Responses to Gender-based Violence against Women and Girls*, 2019, https://www.unodc.org/pdf/criminal_justice/HB_for_the_Judiciary_on_Effective_Criminal_Justice_Women_and_Girls_E_ebook.pdf, str. 143.

prepoznati su kao dobra praksa u uspostavljanju rodno osjetljivog sustava kaznenog pravosuđa⁵⁶.

Program stručnog usavršavanja za sutkinje i suce koji rade na predmetima nasilja nad ženama i nasilja u obitelji trebao bi obuhvatiti niz tema koje osnažuju sutkinje i suce da razumiju tipologiju i pojavne oblike rodno uvjetovanog nasilja s ciljem njihova prepoznavanja i uvažavanja. Stručno usavršavanje moralo bi osigurati da suci i sutkinje te drugi pravosudni dužnosnici umiju prepoznati i razlučiti različite oblike nasilja, uključujući i fizičko, emocionalno, seksualno i ekonomsko nasilje, te kakve posljedice na žrtvu zlostavljanje ostavlja. Stručno usavršavanje pretpostavlja da bi pravosudne dužnosnice i dužnosnici trebali naučiti kako primijeniti rodno osjetljiv pristup u prekršajnom i kaznenom postupku, prepoznavati i izbjegavati rodne stereotipe i predrasude te osigurati pravednost postupanja prema strankama u postupku bez stereotipa i predrasuda. Program stručnog usavršavanja trebao bi rezultirati prepoznavanjem nerazmjernog utjecaja nasilja na žene te prepoznavanjem nasilja nad ženama kao oblika diskriminacije, s naglaskom na društveno strukturalnu prirodu tog nasilja.

Pravosudne dužnosnice i dužnosnici trebali bi nakon pohađanja usavršavanja razumjeti i primijeniti pravne propise koji reguliraju suzbijanje i prevenciju nasilja nad ženama i nasilja u obitelji. Trebali bi se upoznati s domaćim pravnim okvirom kojemu je cilj uklanjanje svih oblika rodno uvjetovanog nasilja u Republici Hrvatskoj: Zakonom o suzbijanju nasilja u obitelji, Kaznenim zakonom, Prekršajnim zakonom, Zakonom o kaznenom postupku i Obiteljskim zakonom.⁵⁷ Usavršavanja pravosudnih dužnosnika o rodno uvjetovanom nasilju, koja se organiziraju u okviru Pravosudne akademije, trebaju uključiti ne samo odredbe europskog zakonodavstva usmjerene na suzbijanje rodno uvjetovanog nasilja iz Istanbulske konvencije nego i relevantne odredbe međunarodnog prava: Konvenciju Ujedinjenih naroda o ukidanju svih oblika diskriminacije žena⁵⁸ i njezin Fakultativni protokol, Opću preporuku br. 35 Odbora za uklanjanje svih oblika diskriminacije žena o nasilju nad ženama,⁵⁹ Konvenciju Ujedinjenih naroda o pravima djeteta i njezine fakultativne protokole,⁶⁰ Konvenciju Ujedinjenih naroda protiv mučenja i drugih okrutnih, neljudskih ili ponižavajućih postupaka ili kažnjavanja i njezin

⁵⁶ *Ibid.*

⁵⁷ Čl. 3., čl. 4. st. 2., čl. 132., čl. 171., čl. 324., čl. 328, čl. 332., čl. 417., čl. 533. Obiteljskog zakona (Narodne novine br. 103/15, 98/19 i 47/20).

⁵⁸ Opća skupština UN-a: Konvencija o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena, 18. prosinca 1979., vol. 1249.

⁵⁹ Odbor CEDAW: Opća preporuka br. 35 o rodno uvjetovanom nasilju nad ženama, C/GC/35, 14. srpnja 2017.

⁶⁰ Zakon o potvrđivanju Fakultativnog protokola uz Konvenciju o pravima djeteta glede uključivanja djece u oružane sukobe i Zakon o potvrđivanju Fakultativnog protokola uz Konvenciju o pravima djeteta o prodaji djece, dječjoj prostituciji i dječjoj pornografiji (Narodne novine – Međunarodni ugovori br. 5/02). Vidi i Zakon o potvrđivanju Fakultativnog protokola uz Konvenciju o pravima djeteta o postupku povodom pritužbi (Narodne novine – Međunarodni ugovori br. 2/17).

Protokol,⁶¹ Konvenciju Ujedinjenih naroda o pravima osoba s invaliditetom,⁶² Europsku konvenciju o ostvarivanju dječjih prava,⁶³ Konvenciju Vijeća Europe o sprječavanju mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja,⁶⁴ Konvenciju Vijeća Europe o suzbijanju trgovanja ljudima⁶⁵ i Konvenciju Vijeća Europe o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja,⁶⁶ preporuke Odbora ministara državama članicama Vijeća Europe o zaštiti žena od nasilja⁶⁷ te slučajevne sudske prakse Europskog suda za ljudska prava, koji uspostavlja standarde u području nasilja nad ženama.⁶⁸

Nadalje, takvim usavršavanjem potrebno je obrazovati sutkinje i suce te ostale pravosudne dužnosnike o intersekcijskim i višestrukim oblicima diskriminacije, kojima su posebice izložene pripadnice nacionalnih manjina, migrantice, izbjeglice i tražiteljice azila, žene i djevojčice s invaliditetom i LGBTIQ+ osobe.⁶⁹ Naime, određene skupine koje su izložene rodno uvjetovanom nasilju, kao što su rasno diskriminirane žene, žene s invaliditetom, migrantice i LGBTIQ+ osobe, suočavaju se s dodatnim preprekama u pristupu pravosuđu, na što je upozorilo i Evaluacijsko izvješće GREVIO-a.

Program stručnog usavršavanja svakako mora uključiti segment zaštite i pružanja potpore žrtvama nasilja i svjedocima svih oblika nasilja nad ženama i nasilja u obitelji budući da sutkinje i suci izriču sigurnosne mjere zabrane približavanja i sigurnosne mjere udaljenja iz zajedničkog kućanstva, kao i mjere opreza zabrane približavanja određenoj osobi, zabrane uspostavljanja ili održavanja veze s određenom osobom, zabrane uhođenja

⁶¹ Zakon o potvrđivanju Fakultativnog protokola uz Konvenciju protiv mučenja i drugih okrutnih, neljudskih ili ponižavajućih postupaka ili kažnjavanja (Narodne novine – Međunarodni ugovori br. 2/05).

⁶² Zakon o potvrđivanju Konvencije o pravima osoba s invaliditetom i Fakultativnog protokola uz Konvenciju o pravima osoba s invaliditetom (Narodne novine – Međunarodni ugovori br. 6/07).

⁶³ Zakon o potvrđivanju Europske konvencije o ostvarivanju dječjih prava (Narodne novine – Međunarodni ugovori br. 1/01).

⁶⁴ Zakon o potvrđivanju Konvencije o sprječavanju mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (Narodne novine – Međunarodni ugovori br. 14/1997).

⁶⁵ Zakon o potvrđivanju Konvencije Vijeća Europe o suzbijanju trgovanja ljudima (Narodne novine – Međunarodni ugovori br. 7/07).

⁶⁶ Zakon o potvrđivanju Konvencije Vijeća Europe o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja ljudima (Narodne novine – Međunarodni ugovori br. 11/11).

⁶⁷ Vijeće Europe, Preporuka Odbora ministara državama članicama Vijeća Europe Rec(2002)5 Odbora ministara državama članicama o zaštiti žena od nasilja i Memorandum s objašnjenjima, [https://ravnopravnost.gov.hr/UserDocsImages/arhiva/preuzimanje/biblioteka-ona/Preporuka%20Rec\(2002\)5%20Odbora%20ministara%20Vije%C4%87a%20Europe%20dr%C5%BEavama%20%C4%8Dlanicama%20o%20za%C5%A1titi%20%C5%BEena%20od%20nasilja%20i%20Memorandum%20s%20obja%C5%A1njenjima.pdf](https://ravnopravnost.gov.hr/UserDocsImages/arhiva/preuzimanje/biblioteka-ona/Preporuka%20Rec(2002)5%20Odbora%20ministara%20Vije%C4%87a%20Europe%20dr%C5%BEavama%20%C4%8Dlanicama%20o%20za%C5%A1titi%20%C5%BEena%20od%20nasilja%20i%20Memorandum%20s%20obja%C5%A1njenjima.pdf). Vijeće Europe, Preporuka Odbora ministara državama članicama Vijeća Europe CM/Rec(2007)17 o standardima i mehanizmima ravnopravnosti spolova, <https://ravnopravnost.gov.hr/UserDocsImages/arhiva/preuzimanje/biblioteka-ona/Preporuka%20Rec%202007%20Odbora%20ministara%20dr%C5%BEavama%20%C4%8Dlanicama%20o%20standardima%20i%20mehanizmima%20ravnopravnosti%20spolova%20i%20Memorandum%20s%20obja%C5%A1njenjima.pdf>.

⁶⁸ Škorić, M. „Obiteljsko nasilje u praksi Europskog suda za ljudska prava s posebnim osvrtom na presude protiv Republike Hrvatske“, 25(2) *Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu* (2018), 387–415.

⁶⁹ Bouchard, J., Meyer-Bisch, P. „Intersectionality and Interdependence of Human Rights: Same or Different?“, 16 *The Equal Rights Review* (2016), 194–201; Dunne, P., Atrey, S. (ur.), *Internationality and Human Rights Law* (Oxford: Hart Publishing, 2020).

ili uznemiravanja žrtve ili druge osobe i/ili udaljenje iz doma. Usavršavanje bi trebalo osnažiti djelatnike pravosudnog sustava da u svojem radu razmotre i primijene pravne opcije i sankcije koje će spriječiti viktimizaciju i retraumatizaciju žrtava nasilja nad ženama i nasilja u obitelji. Iznimno je važno i da se takvim obrazovanjem postigne razumijevanje trauma žrtava nasilja. Program stručnog usavršavanja mora sutkinje i suce upoznati s posljedicama traume koje žrtve nasilja dožive te kako iskustvo traume utječe na svjedočenje i sudjelovanje u postupku. Nadalje, pravosudne dužnosnice i dužnosnike koji će pohađati usavršavanja treba informirati o korištenju svih zakonskih mogućnosti koje su propisane s ciljem zaštite žrtava nasilja nad ženama i nasilja u obitelji te im omogućuju sudsku zaštitu radi zaštite njihova psihofizičkog integriteta i temeljnog prava na život bez nasilja, temeljem odredbi Protokola o postupanju u slučaju nasilja u obitelji, Protokola o postupanju u slučajevima seksualnog nasilja i Pravilnika o načinu provedbe pojedinačne procjene žrtve. Stručno usavršavanje trebalo bi, nadalje, kod pravosudnih dužnosnica i dužnosnika razviti vještinu postupanja s osjetljivim svjedocima, uključujući i djecu, starije osobe i osobe s posebnim potrebama. Ono bi trebalo pravosudne dužnosnike osvijestiti da su djeca svjedoci nasilja počinjenog nad njihovim majkama i sama žrtve zlostavljanja, a da se nasilje nad djecom nerijetko koristi za stjecanje moći i psihološko nasilje nad njihovim majkama.

Konačno, program usavršavanja trebao bi uzimati u obzir psihološki i emocionalni aspekt rada pravosudnih dužnosnika sa žrtvama i počiniteljima nasilja, uputiti ih da osvijeste i razumiju emocionalne izazove s kojima se suočavaju suci i sutkinje koji rade na tim predmetima te ih osnažiti i podučiti strategijama samopomoći i prevencije sagorijevanja.

Zaključno, kako je ranije u vezi s programima stručnih usavršavanja pravosudnih dužnosnica i dužnosnika utvrdio Kristijan Turkalj, „da bi aktivnosti pravosudne akademije ostvarile željene učinke, potrebno je osigurati ne samo jasno definiranje potreba za obukama i kvalitetne programe obuka nego i inovativne metode obuka, pravilnu selekciju trenera te sustavnu evaluaciju održanih aktivnosti“.⁷⁰ Stoga bi provedbu takva usavršavanja najbolje bilo povjeriti stručnjakinjama i stručnjacima iz organizacija civilnog društva koji rade s djecom i žrtvama nasilja nad ženama, a svakako je potrebno u osmišljavanje obrazovnog sadržaja i u provođenje usavršavanja uključiti i pravobraniteljicu za ravnopravnost spolova, čiji mandat uključuje i napore u suzbijanju rodno utemeljenog nasilja i nasilja u obitelji.

6. ZAKLJUČAK

Iskorjenjivanje rodno uvjetovanog nasilja nad ženama i nasilja u obitelji preduvjet je za postizanje ravnopravnosti u društvu. Sutkinje i suci, kao i svi oni koji rade na predmetima nasilja nad ženama i nasilja u obitelji, imaju važnu ulogu u dostizanju toga cilja. Da bi se taj cilj dostigao, potrebno je da dionici sustava pravosuđa predmetima nasilja nad ženama

⁷⁰ Turkalj, K. (2017), str. 163.

i nasilja u obitelji pristupe na rodno osjetljiv način, temeljen na ljudskim pravima, a nasilje nad ženama tretiraju kao kršenje ljudskih prava žena i oblik diskriminacije žena. Uspostavljanje novog sustava osposobljavanja pravosudnih dužnosnika koji rade sa žrtvama nasilja nad ženama i nasilja u obitelji trebalo bi u dionika pravosudnog sustava poboljšati poznavanje i razumijevanje postojećih mjera zaštite žrtava nasilja, potreba žrtava nasilja i njihova načina odgovaranja na te potrebe te ih obogatiti vještinama potrebnim za bolju komunikaciju i pružanje potpore žrtvama nasilja. Takav sustav osposobljavanja trebao bi biti usredotočen na potrebe i probleme žrtava nasilja. Stoga sutkinje i suci koji rade na predmetima nasilja nad ženama i nasilja u obitelji moraju biti adekvatno educirani ne samo o odredbama prekršajnog i kaznenog prava, o načinima odmjeravanja kazni ili o izricanju sigurnosnih mjera, nego i o pravima žena, djece i osoba s invaliditetom te o obvezama koje proizlaze iz međunarodnih ugovora koji propisuju sprečavanje i borbu protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji, ukidanje svih oblika diskriminacije žena, zabranu mučenja i drugih okrutnih, neljudskih ili ponižavajućih postupaka ili kažnjavanja, zabranu trgovanja ljudima te zaštitu djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja.

Sveobuhvatan program stručnog usavršavanja sutkinja i sudaca koji rade na predmetima nasilja nad ženama i nasilja u obitelji trebao bi posredno unaprjeđivati rodno osjetljivo postupanje pravosudnog sustava. Gore predložen obrazovni sadržaj takve izobrazbe jamčio bi da suci i sutkinje mogu sveobuhvatno i odgovarajuće postupati u predmetima u kojima se susreću sa slučajevima nasilja nad ženama i nasilja u obitelji minimizirajući mogućnost sekundarne viktimizacije žrtava nasilja te uvažavajući njihove potrebe i prava. Time će se zasigurno posredno osigurati učinkovita pravda za žrtve nasilja nad ženama i žrtve nasilja u obitelji.

I iz Osnovnog evaluacijskog izvješće GREVIO-a o zakonodavnim i drugim mjerama kojima se provode odredbe Istanbulske konvencije u Republici Hrvatskoj proizlazi da bi takvo usavršavanje trebalo organizirati ne samo za pravosudne dužnosnike nego i za sve pravosudne službenice i službenike s kojima žrtve nasilja dolaze u doticaj, dakle i za policijske službenice i službenike, osoblje koje se bavi medicinskom forenzikom, socijalne radnice i radnike, za nastavnice i odgojiteljice, kao i za državne službenice i službenike koji rade u područjima ostvarivanja prava žena i prevencije rodno uvjetovanog nasilja. S ciljem osnaženja dijela pravosudnog sustava s kojim žrtve nasilja nad ženama i nasilja u obitelji dolaze u dodir priprema edukacijskog priručnika koji bi pregledno sadržavao izvore pravnih normi te smjernice za sve dionice i dionike pravosudnog sustava koji rade sa žrtvama nasilja zasigurno bi pripomogla podizanju razine osviještenosti o rodno uvjetovanom nasilju i rodnim stereotipima u sustavu pravosuđa.

SUMMARY

Training of Judicial Officials Who Work on Cases of Gender-based Violence against Women and Domestic Violence

One of the measures envisaged by the Action Plan for the implementation of the National Plan for Gender Equality for the period until 2024 is to revise the provisions of the Courts Act with the aim of prescribing special conditions for assigning cases of violence against women and domestic violence to the work of judicial officials, taking into account their personal traits, sensitisation and inclination to work on this type of subject, and regular professional training in this area. The recent amendment of the Courts Act prescribes the obligation of court presidents to assign cases of gender-based and domestic violence to judges who have an inclination to work on cases of such kind, endowing such judges with the obligation to attend professional training regularly. This legal amendment gave the Minister of Justice and Administration the authority to prescribe by ordinance the programme and method of maintaining professional training on gender-based violence. This article introduces and explains Croatia's international legal obligations, which mandate professional training for all relevant experts dealing with victims or perpetrators of gender-based violence, then provides an overview of recent improvements in the legislative framework for protection against violence against women and domestic violence in the Republic of Croatia. It finally proposes the content that professional training on cases of violence against women and domestic violence should include.

Keywords: women's rights, gender-based violence, victims of violence, Istanbul Convention, Courts Act, professional training of judicial officials, treatment of the judiciary towards victims of violence against women and domestic violence

Antonija Petričušić, PhD, Associate Professor at the Department of Sociology, University of Zagreb Faculty of Law